

Under dagen samlar överste Taube fyra kompanier ryttare och tre kompanier dragoner och börjar, sedan också Bengtssons allmogeuppbåd anslutit, att tåga västerut. Mot kvällningen närmar sig svenskarna Valbodalen.

Taube har inga säkra uppgifter om norrmännens antal. Inte heller exakt var de håller till.

Ett par spejare som sänds ner till Bråten återvänder med beskedet att fienden avmarscherat.

En vettskrämd dräng trodde att de hade fortsatt mot Nordre Ryr på Viksjöns nordsida.

Det som nu utvecklar sig till det bohuslänska fortsättningskriget övergår samtidigt i en bisarr kurragömmalek: Vem kommer först till Valbodalen?

Nordre Ryr den 13 december

När den bleka kvällssolen håller på att gå ner bakom skogshöjderna i väster kommer general Jörgen Bielke med sin eskort fram till det nyupprättade norska högkvarteret vid Nordre Ryrs kyrka.

Han har med huvudstyrkan från Uddevalla fortsatt mot Saltkällan och där vänt österut mot Hattefjäll för att på Valboåns nordsida förenas med sin östra division. Om detta vet Stake ingenting.

Tillsammans med Reichweins Oplandske regiment har norska styrkor nu mellan Saltkällan och Valbodalen gjort samma sak med Bohuslän som Sverige tidigare gjort med Norge, klippt det i två delar! Därmed är den demarkationslinje som skall förhindra Sverige att återta den norra länsdelen upprättad.

Men i Bielkes omgivning har man upplevt hur hans humör under de senaste dagarna har förändrats. Hans tidigare öppna och frejdiga ofta skrytsamma sätt har förbytts i klander och plötsliga vredesutbrott. Själv kan eller vill han inte medge att hans självkänsla i grunden fått en brutal knäck.

Förvintern har hittills varit osedvanligt kall med tidigt frusna sjöar och vattendrag. Men just denna dag, den 13 december, har vädret mildrats något. Den värsta kylan har släppt, och under dagen har flera råkar slagit upp i Viksjöns is på ställen där vattnet är strömt. Men solen har efter hand fått allt svårare att tränga genom det dis som tättnar över sjön.

Efter en snabb överblick får Bielke klart för sig att hans kompanichefer Otto Schade, Johan Witberg och Henning Kock splittrat upp manskapet i förläggningar utspridda i de byggnadsrester som finns kvar efter skövlingarna runt om i trakten.

I detta förfarande ser Bielke omedelbart en stor fara. Den egna styrkan löper nu överhängande risk att bli överfallen och skingrad av svenskarna. Överstarna och den norske kvartersmästaren får en praktfull utskällning och order om omedelbar ombasering.

Norska soldater, som knappt visste var de befann sig tidigare nyanlända i ett främmande område, tvingas i mörker och dimma treva sig fram till helt nya positioner. De flesta förlorar både tids- och rumsorientering.

*

Tre långsmala sjöar – Ellenesjön, Östersjön och Viksjön – förbinds av Valboån och bildar därmed en naturlig vattengrav från Långhalmen vid Västgötagränsen i öster till Hattefjäll och Saltkällan ute vid kusten i väster. Vattensystemet överbryggas mellan Öster- och Viksjöarna av en liten träbro mellan Strömmesätters gård på södra och Klovene gård på norra stranden.

På högra flygeln vid bron ställs nu Kock med fyra dragonkompanier och två kompanier ryttare under Witberg. Sammanlagt 420 man.

I vägpasset söder om bron placeras tre kompanier under Schade, 375 man, och vid högkvarteret vid Nordre Ryrs kyrka samlas fem kompanier musektörer och dragoner under Geddes befäl samt Bielkes eget livkompani sammanlagt 420 man.

Bielke beordrar noggrann rekognosering mot fiendliga rörelser i terrängen samt ständig kontroll av isens bärkraft och vadmöjligheter. Han förstår att hans motståndare, efter händelserna på Inland, inte kommer att släppa norra länsdelen ifrån sig godvilligt.

Frågan är bara var och när man kommer att möta honom. Här eller vid Kviströmmen eller vid Uddevalla? Om en vecka, nästa månad eller kanske i morgon?

Den norske generalkommissarien och hans armé väntar. Väntar och lyssnar. Solen går ner i kvällsdiset över Valboån den 13 december 1659.

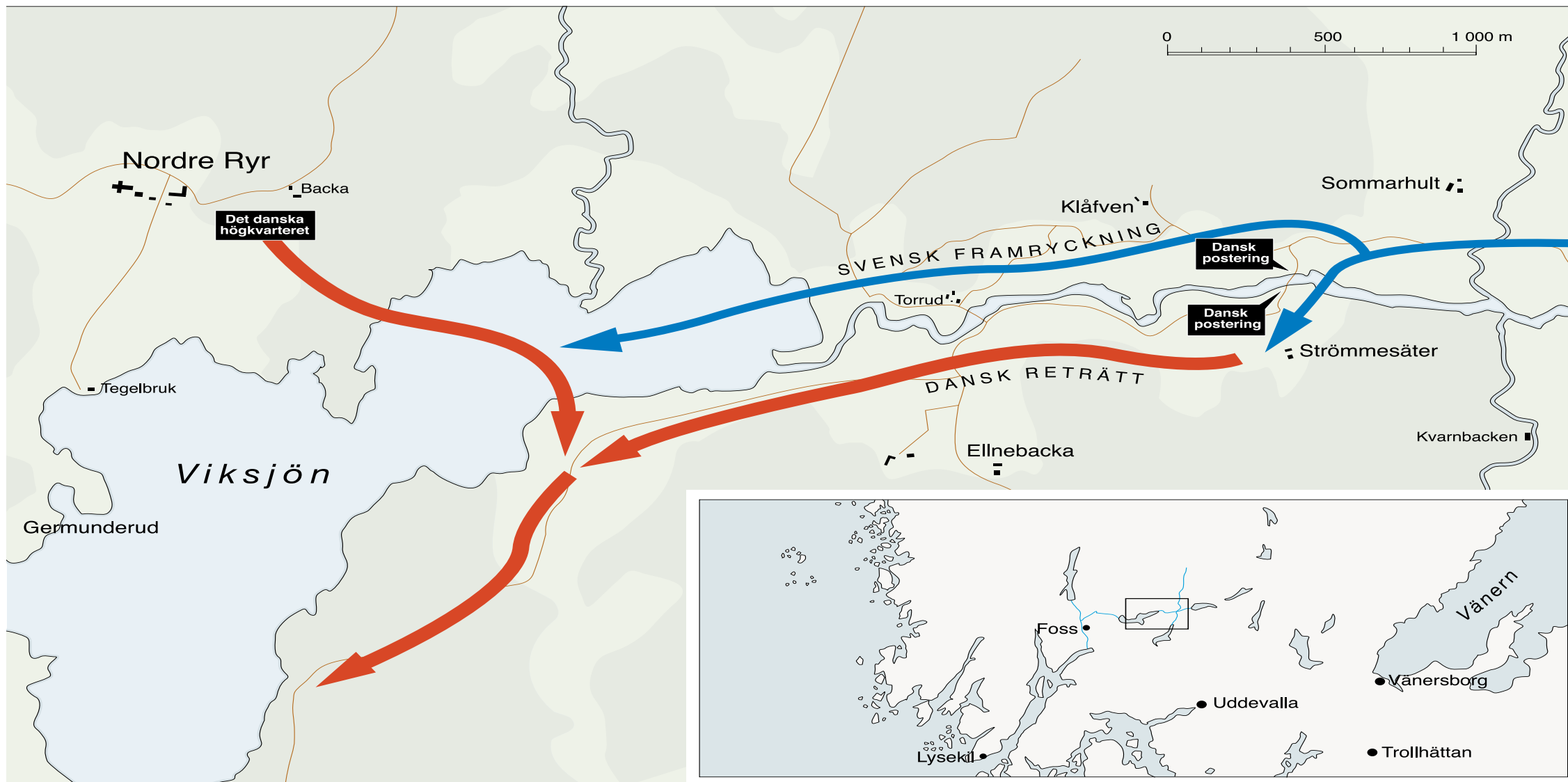
Vägen vid Dagsholm natten till 14 december

Mot kvällningen närmar sig Taubes styrka Valbodalen. I det vikande dagsljuset suddas alla konturer ut i den dimma som följer på väderomslaget stigande temperatur. Taube kommenderar halt och avsittning. Ovetande om de norska styrkornas förläggning vill han inte riskera att i detta kompakta töcken rida rakt in i en av deras fällor.

– Man kan ju ingenting se i denna satans välling, säger han till de officerare som samlats runt honom. Bäst vore att bivackera här i natt och fortsätta i morgon. Även om Staken pockar.

– Jo, risken är stor att vi tar fel i mörkret. Hugger i tomme och sticker i spöken, säger överstelöjtnanten Melcherson-Bäck, som bara för några dagar sedan kom till Vänersborg med sitt finska kompani. Taube beordrar rast och vila för att marschera på stunden så snart morgonen gryr.

Det porlar i diken och bäckar runt om i terrängen och manskapet bereder sig

Här avgjordes Slaget om Bobuslän den 14 december 1659. Blå linje visar den svenska attacken, den röda dansk-norska reträtten.

på en oviss väntan i smältvattnet och den sura snön. Fanen vet om det inte rent av kommer en regnskur?

*

Tidigt på morgonen får överste Taube en rapport som med ens förändrar läget. En av allmogens spejare, en ung finne med en lustig liten hund som följeslagare, har just återvänt med beskedet att han drygt en tredjedels mil längre fram på vägen mot Nordre Ryr upptäckt en norsk postering!

Han hade ingenting kunnat se, men han hade hört norska kommandon och att det var mycket folk och många hästar i rörelse i mörkret. Ingenting tydde på att de var på sin vakt eller medvetna om svenskarnas närvaro.

Taube kallar omedelbart på de övriga officerarna:

– Jag vet inte hur stor fienden är eller hans poster. Men om han ännu inte varnat oss, eller tror sig säker under natten, så kan jag inte ge bort favören av att ta honom i skydd av dimman.

– Vi kan ta god hjälp av fogdens folk, infaller kaptén Larsson-Höök. Flera av dom är barnfödda här i trakten.

– Nå, fogde, säger Taube till Erik Bengtsson. Kan du inte försöka få fram folket hit? Det brådskar och det var själva satan vad bönderna drar benen efter sig.

– Jo, om vi kvickar oss så går det nog lite fortare, svarar Bengtsson.

En antydning till ett leende drar för ett ögonblick över Taubes ansikte.

– Nå, men kan ni då också ge oss vägledning i mörkret?

– Säkert, överste. Jag kan ta med Lilja och Larsson. Det är två bra karlar som fått sina gårdar brända, säger fogden. De kan alla gårdsgårdar, vägkrökar och isråkar, och de skulle offra njurtalgen för att få ge baggen en rejäl minnesbeta.

Kapitel 3: Avgörandet

Strömmesätters bro i gryningen 14 december 1659

Strax efter klockan fem på morgonen rider Larsson-Hööks numerärt underlägsna förband rakt in i den norska posteringen vid Strömmesäterbrons norra fäste.

Yrvakna och överrumplade norrmän får aldrig tag på sina vapen. De hinner inte till häst. De kan ingenting se, bara höra skrik och hästhovar mot isen. De vet inte vart de skall ta vägen, och de hinner aldrig slå larm. De försöker i blind panik fly undan det helvete som exploderat i mörkret bakom dem, medan dragonerna nere på isen hugger av deras fötter eller sprättar upp deras ben.

En svensk avdelning till fots tränger, vilt huggande, norrmännen över bron. Många stupar av sina svåra skador och trampas ner. Några hoppar eller faller över broräcket ner på isen och flyr åt alla håll in i dimma och mörker.

Andra upphinns och fälls av Taubes ryttare som vägledda av fogden och hans medhjälpare spränger över isen för att vid brons sydända möta och fortsätta massakern på panikslagna och totalt desorienterade norrmän.

Överste Schade hinner, just innan den blodiga jakten når fram till posteringen söder om bron, få iväg en ryttare med bud om omedelbar förstärkning. Högkvarteret vid Nordre Ryrs kyrka går inte längre att nå, så kuriren vänder västerut mot Lemwigs postering vid Hattefjäll.

Erik Bengtsson drar sig tillsammans med Lilja och Larsson undan blodbadet vid bron. De fortsätter söderut och tar skydd i en bergsskrevla intill vägen i väntan på dramats nästa akt. De är klart medvetna om att den norska styrkan är så stor att svenskarna inte kommer att kunna slå eller fånga alla.

Men samtidigt spelar tillfälligheterna dem rätt i händerna. De hör en stor trupp, som kommer marscherande söder ifrån, samtidigt som flyende från bron i mörkret kommer rusande efter vägen rakt mot den anmarscherande förstärkningen.

Fogden och hans vapendragare ser plötsligt en möjlighet öppna sig. De springer upp på vägen, osynliga för de anstormande norska förbanden, högljutt ropande:

– Svenskerne kommer! Svenskerne kommer!

Bluffen får avsedd verkan, och flyende norrmän huggs i mörkret ner av sina egna, innan misstaget upptäcks och order vrålas från man till man.

Klockan är strax före sju på morgonen. Mängder av nedhuggna soldater och skadade hästar ligger utspridda i området. Schades infanterister har också de gjort helt om och dragits med i panikvägen. Nära 800 man är nu på vild flykt västerut in i skogarna söder om Valboån.

En norsk officer, som just undgått att skjuta en av Kocks dragoner, frågar:

- Vad fanen skrek ni svensker för?
- Det var slätt icke vi. Det var de svensker som likt jävlar kom ut ur dimman!

*

Överstelöjtnant Johan Witberg, som med två ryttarkompanier för tillfället uppehåller sig i strax väster om norra brofästet, förstår att något – plötsligt och dramatiskt – händer inne i dimman kring bron.

Han vill inte ta ut styrkan på isen och riskera att manskapet drunknar eller går vilse utan rider med sin kornett Niels Hansen i riktning mot bron för att se vad som står på. I nästa ögonblick är de kringrända av svenska ryttare som genom ett trollslag, likt gastar, dyker fram ur dimman. Inte heller dessa norrmän hinner få någon ordning på sina vapen, innan svenskarna är över dem.

Witberg får ett våldsamt hugg över halsen av en svensk dragon och faller av hästen. Han sjunker ner på knä på isen med armarna om huvudet medan hans liv rinner ur honom ut på Valboåns is.

– Dräp jytan, ropar en av de svenska dragonerna, men samtidigt kommer order om återsamling vid brons södra fäste, och svenskarna gör helt om inför den makabra scenen.

”En fullbåren katastrofe, herr general”

Klockan halv åtta, i en dimma som med den annalkande gryningen tycks bli allt tätare, når en kurir med andan i halsen och tårar rinnande efter kinderna fram till Bielkes högkvarter vid Nordre Ryrs kyrka:

– En fullbåren katastrofe, herr general! Alle mine kamrater är döde eller på flykt.

Bielke rider upp på en liten höjdslutning för att försöka få en överblick av vad som händer i det första gråa morgonljuset. Men dimman är fortfarande för tät. Ingenting går att se. Han tar därför två kompanier med sig och rider, trots den dubbla risken, ut på Viksjöns is.

Inne i töcknet hörs nu också skottlossning blandad med ångestskrin från döende människor och skadade hästar. Då och då förkunnar ett brak att isen brustit under några ryttare. Helt plötsligt är den norske härföraren ensam i dimman där ute på isen. Den egna truppen måste finnas någonstans i närheten. Men var? Uppslukad av denna satans dimma.

Oväntat öppnar sig en springa i dimridån, och Bielke upptäcker några egna officerare, däribland översten Koch, några tiotal meter längre ut på sjöisen. Koch, som ser Bielkes farliga belägenhet, ropar med händerna runt munnen:

- Se opp!
- Ser ni icke? svarar Bielke som uppenbart missförstått uppmaningen. I samma

ögonblick blir han kringränd av två par svenska ryttare som nog inte riktigt hinner inse vilket byte de har framför sig.

Bielke drar blixtsnabbt sina pistoler och samtidigt som han ger hästen sporrarna faller han med ett dubbelskott två av svenskarna. De båda andra hinner knappt vända hästarna till jakt förrän isen brister och båda hamnar i vattnet.

Under tiden har Bielkes försvunna kompanier tillfälligt lyckats hejda den norska flykten. Men strax kommer en ny svensk anfallsvåg ledd av överste Melchersson-Bäck, och ytterligare norska kompanier flyr för sina liv.

Förvirringen på den norska sidan är nu total. Medan svenskarnas jakt på de flyende fortsätter upp efter stränderna på södra sidan ligger i det första gryningsljuset sönderhuggna människor och dödligt sårade hästar kvar ute på isen. Blod och inälvor färgar den vita ytan rödgrå.

Några stupade norrmän, däribland liken efter tre dragonkaptenner, guppar i vattnet vid iskanten.

*

En bit in på vägen söder om sjön stöter Larsson-Höök samman med en upprymd trio. De uppför sig nästan som okynniga småpojkar.

Erik Bengtsson berättar att de sista fienderna nu har försvunnit mot Vågsäter och lämnat efter sig tre kanoner bakom nästa vägkrök.

– Herre jävlar, fogde, Det här var värre än Breitenfeld, frustar dragonkaptenen.

– Ja, det var fan vad det gick lätt, och ändå var de så många, skrattar Bengtsson.

Nu kan baggejävlarna springa dubbla eller fyrdubbla tillbaka till Hall. Om inte Staken får tag i dem först.

– Jo du, Bengtsson. I natt satt det allt en svensk uniform på fru Fortuna, svarar Larsson-Höök. Vi slog ju blint och träffade baggen mitt i skrevet. Vad tror ni Staken säger när han får höra det?

– Men egentligen gjorde vi ju inget annat än lurade baggarna, säger Lilja.

– Inget annat, svarar Larsson-Höök. Men det var ju just detta som vållade den värsta oredan hos norskarna, att ni satte ögon på en blind, avbryter kaptenen. För det var nog lika mycket marskalken Panik hos dem som gudinnan Fortuna hos oss som avgjorde striden.

– Jo, faller fogden in, det kan allt vara en väldig skillnad på att göra ingenting och att inte göra någonting. Det måste du förstå, Lilja.

*

Bielke har med knapp nöd lyckats ta sig tillbaka till sitt högkvarter som ännu inte angripits. Svenskarna måste ha gjort halt eller också sökt ett nytt mål. Vid stranden nedanför Nordre Ryrs kyrka möter han den uppskakade majoren Gedde som berättar

Överste Bernt Taubes finska regemente, som tagits hem efter striderna i Danmark, spelade en avgörande roll i slutstriden om Bohus läns nationstillhörighet. Taube var den som förde det operativa svenska befälet i Slaget vid Strömmesäter den 14 december 1659.